

Luontokokemukset ja luontosuhde

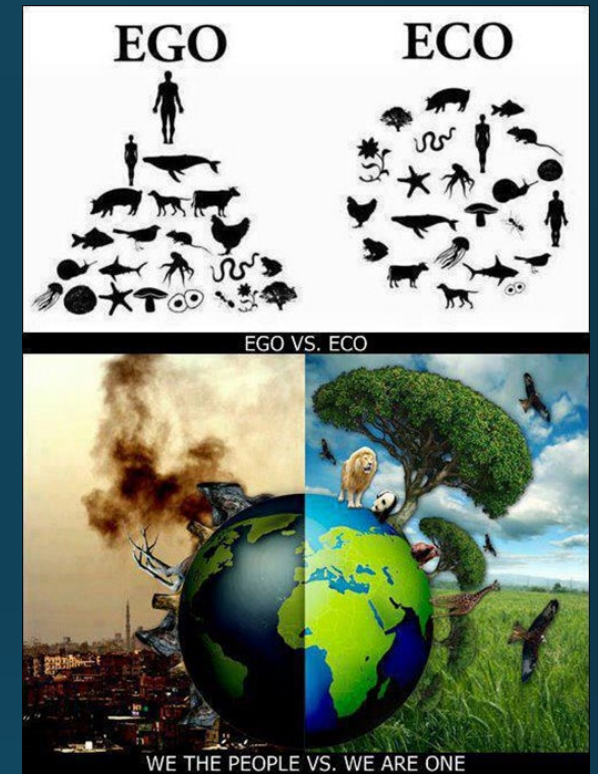
Elisa Aaltola, Turun yliopisto

Dualistinen luontokuva

- Ihminen erotettuna muusta luonnosta
- Vastakkainasettelut (ihminen – eläin, kulttuuri – luonto)
- Johtaa helposti luonnon itseisarvon katoamiseen
 - (Esim. Immanuel Kant)
- Ympäristökriisin (lajien sukupuutto, ilmastonmuutos) alkuperä?

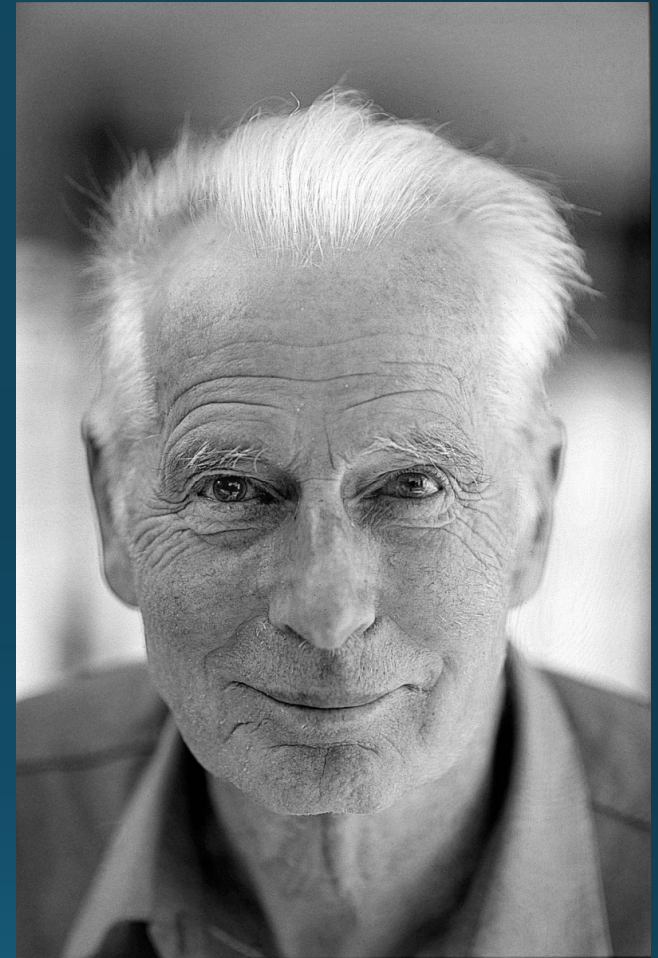
Syväekologia (1980-luvulta lähtien)

- Erottelu *pinnallisen* ja *syvällisen* ympäristösuhteen välillä
 - Pinnallinen: ympäristöongelmien minimointi
 - Erityisesti päästöt ja luonnonvarojen käyttö
 - Syvällinen: puuttuminen syihin, jotka mahdollistaneet ympäristöongelmat
 - Ihminen-luonto –suhteen radikaali uudelleenrakentaminen



“Ekosofia T”:

- Arne Naess
- Hylkää dualismin
- Ihminen osa luontoa
 - Eläminen suhteessa muihin yksilöihin ja kokonaisuuksiin
- Erityisesti ekologiset suhteet merkityksellisiä
 - Ihminen kuuluu ekologiseen kehään, joka määrittää kaikkien olentojen hyvinvointia



- **Syväekologiassa luontokokemukset oleellisia**
 - Luontokokemusten kautta ihminen hahmottaa paikkansa suhteessa muuhun luontoon ja herää tuon luonnon moraaliseen arvoon
 - Syväekologian kantahahmot **Arne Naess, Bill Devall** ja **George Sessions** muotoilivatkin periaatteensa erämatkalla (Kuolemanlaakso v. 1984)
 - **Luontokokemukset herättävät moraalisia oivalluksia**

- Luontokokemukset siis välttämättömiä ympäristöetiikan syntymiselle?
- Moraalipsykologian uusi aalto: vähintään 90% moraaliratkaisuista tunneperustaisia, rationaalisen analyysin pieni rooli
- Urbanisoidut ihmismassat jäävät vailla luontokokemuksia → etääntyminen ympäristökysymyksistä?



- Luontokokemusten korostuksella pitkä historia
- 1700-luvun romantiikan ajan runoilijat (**William Wordsworth, Percy Shelley** ym.)
 - Oleellista ihmisen holistinen, alisteinen asema suhteessa muuhun luontoon
 - Luonto aidompaa ja suurempaa kuin ihmiskulttuuri



- Wordsworth (*The Tables Turned*):
"Come forth into the light of things, Let nature be your teacher... One impulse from a vernal wood, Will teach you more of man, Of moral evil and of good, Than all the sages can"
- Luonnosta löytyy siten jotakin transsendentaalista, "tuolla puolen" olevaa



- 1800-luvulla amerikkalaiskirjailijat **Ralph Waldo Emerson** ja **Henry Thoreau**
 - Luonto tapa nähdä tuolle puolen: ylevöitymisen lähde
 - Thoreau (Walden): *"Me voimme ymmärtää, mikä on ylevää ja arvokasta vain jatkuvasti avautumalla ympäröivälle todellisuudelle. Me emme voi koskaan saada kylliksi luontoa."*
 - **John Muir** käytti tätä filosofiaa perusteena käytännön luonnonsuojelulle (Sierra Club)

- Luontokokemuksia on tutkittu myös psykologiassa
- Johtavat selkeyden ja holismin kokemuksiin
 - Koehenkilöt kuvailivat kokemuksiaan mm. seuraavasti: *"Saatoin todella nähdä ensimmäistä kertaa", "Minusta tuntui kuin olisin nostanut pääni siitä vedestä, jossa olin täysin elänyt tuohon hetkeen saakka, ja äkisti nähnyt uuden maailman."*
 - Koehenkilöillä voimakkaan transsendentaalisia kokemuksia yhteydestä johonkin, mitä he aiemmin eivät olleet havainneet
 - **Moraalinen ulottuvuus:** koehenkilöt tunsivat ihmetystä ja kunnioitusta luonnon edessä ja olivat valmiita muuttamaan elintapojaan pysyvästi

- William Jamesin ”uskonnollinen kokemus”
 - Kokemus siitä, että ihminen äkisti ja ensimmäistä kertaa ”tietää” todellisuuden
- Piers Stephens: luontokokemukset ovat ”hiljaisuuden kokemuksia”, joissa me äkisti tunnistamme asioita uudella tavalla
 - Oleellista on olla välineellistämättä luontoa ja kysymättä, mitä varten se on – juuri välineellistäminen poistaa kykyä olla avoinna luonnon esiintulolle



- **Sosiaalipsykologi Abraham Maslow ja "huippukokemukset"**
 - Äkillinen todellisuuden holistinen tunnistaminen uudella tavalla, mistä seuraa ilo, ihmetys, kunnioitus sekä halu tehdä hyvää
 - Maslow: *"Huippukokemus on kirkas havainto (ei abstrakti tai kielellinen, filosofinen toteamus) todellisuuden yhtenäisyydestä ja ihmisen paikasta tuossa yhtenäisyydessä... Se voi olla niin syvällinen ja vavisuttava, että se muuttaa yksilön luonnetta lopullisesti"*
 - Vaativat hyppäämistä itseään toistavien, kaavamaisten ajatusten ulkopuolelle
 - Monien psykologien mukaan juuri huippukokemus selittää parhaiten luontokokemuksia
 - Maslow: luontokokemusten puitteissa me voimme *"vapaammin nähdä luonnon kuin se olisi vain itsessään sekä itseään varten, ei pelkkä ihmisten leikkikenttä, joka on suunniteltu ihmisten tarpeita silmälläpitäen"*

- Sosiaalipsykologi Jonathan Haidt ja ylevöitymisen tunne
 - Moraalitunteistamme merkittävin?
 - Viittaa riemulliseen moraalisen oivallukseen tilaan
 - Ylevöitymistä synnyttää erityisesti "moraalisen kauneuden" todistaminen
 - Voi muuttaa moraaliasiamme kokonaisvaltaisesti
 - Luontokokemukset usein ylevöitymistä?



Mahdollisia ongelmia:

- Liiallinen mielihyvän ensisijaistaminen → moraalisesta ulottuvuudesta helposti toissijainen
 - Eräilijä menee luontoon vain saadakseen miellyttäviä aistimuksia
- Maslow varoittaaakin: *"Jos keskitymme vain hienoihin subjektiivisiin kokemuksiin, on vaarana, että käännämme selkämme maailmalle ja alamme etsiä asioita, jotka voivat herättää huippukokemuksia"*



- Oleellista onkin kiinnittää huomiota siihen, miten lähestymme luontokokemuksia:
 - Ovatko ne meille päämäärä itsessään, vai sivutuote, joka syntyy suhteessa muuhun luontoon?
 - Jälkimmäisessä tapauksessa moraalipsykologinen muutos todennäköisempää

